

גליון זה י"ל לע"נ
שאל בן צלחה ז"ל
נדבת בנו ידידנו
החשוב ר' ירמיהו סולטאן שליט"א

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

לקראת פסח-אפית מצות

בספר הנפלא 'בית אמי' מובא תאור חי כפי שכתבה בתו של רבינו איך התנהלו ימים אלו של ראש חודש ניסן בביתם: ההכנות ל'פסח' התחילו אצלנו בראש חודש ניסן-אז החלה אמא בניקוי החדרים והארונות. למרות הנקיון היסודי התנהלו סדרי הבית כתקנם, ואמא בישלה לאבא ארוחת צהרים טרייה מדי יום ביומו עד יום בדיקת חמץ ועד בכלל. את חדרו של אבא ניקינו רק כאשר נעדר מן הבית. העבודה היתה רבה, אבל אסור היה שאבא ידע כי אמא עובדת קשה מדי... אמא, כך היה נדמה לכולנו, מעולם לא חשה קושי פיזי בתקופה זו - את כל עבודות הנקיון היתה אמא עושה מתוך שמחה עצומה, כשהיא מלווה את עבודתה בשירים רבים. את המצות של ליל הסדר מהדר אבא לאפות מחיטים שנקצרו ב'קצירת יד'. כמו כן אבא טוחן את החיטים בעצמו. טרם צאתו למאפיית המצות של ר' דב בורר, היה אבא מבקש מאמא שתברכנו כי יצליחו לאפות מצות מהודרות כיאה וכיאות. כמו כן היה רגיל לומר לה, שאם יבוא המשיח לפני פסח, יצטרכו לחזור ולאפות מצות משום שמצותינו טמאות בטומאת מת. אנחנו הילדים הצטרפנו אליו וצפינו במחזה בהתרגשות. היה לנו תפקיד מיוחד: למסור את המקלות שעליהם הכניסו את המצות לתנור, לפועל ששייף אותם לשימוש חוזר (לא היה אז נייר חד-פעמי).

בברכת ענת סע
יחזקאל סלע 816 (2017)

פשט על הפרשה

"וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה" (לוי א)

ע' בשמור' פמ"ח סי' ג' כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן לו הקב"ה חכמה ובינה ודעת ש'נא' ויעשו כל חכם לב ולא בבנ"א אלא אפי' בבהמה וחי' שנא' חכמה ותבונה בהמה בהמה כתיב שניתנה חכמה באדם ובבהמה, יל"ע לאיזה צורך עשה הקב"ה הנס הזה שניתנה חכמה בבע"ח, והנה בירו' יומא פ"ד ה"ד אמר'י זהב מזוקק שהיו מחתכין אותו כזיתים וטחין אותו בצק ומאכילין אותו לנעמיות והן מסננות אותן (ר"ל במעיהן ויוצא אח"כ זהב מזוקק) והנה כלי ביהמ"ק צריך לעשותן לשמן ואם לאו פסולין כמש"כ הרמב"ם פ"א מביה"ב ה"כ והטעם כמש"כ בקרית ספר שם משום דכתיב ועשו לי מקדש לי לשמי וכלי המקדש הוקשו למקדש, והנה כשהיו צריכין לסנן הזהב לעשותן זהב טהור כדכתיב גבי כלי המקדש היו צריכין להאכילן לנעמיות שהם היו מסננין במעיהן והם אין מכוונין למצוה נמצא נעשית שלא לשמן לכן נתן הקב"ה דעת ותבונה בבע"ח אז כדי שידעו לכוין לשם מקדש.

ע' רמב"ן שהק' למה צריך לחזור כל פרשת המשכן הומ"ל בקצרה שעשו כל אשר צוה ה' וע"ש מה שתירץ, ובאמת המעיין יראה שכמעט בכל פסוק יש שינויים ממה שנא' בצוואה בפ' תרומה תצוה, וי"ל ע"פ זה"ק ריש ויקהל שבתחלה נאמר מאת כל איש ואחר מעשה העגל נאמר קחו מאתכם עיי"ש, וי"ל שכל השינויים האלה הוצרכו אחר מעשה העגל ולפני כן הוצרך הכל להיות באופן אחר קצת ומש"ה הוצרכו לחזור כל הפרשיות בשביל השינויים ואין אתנו יודע עד מה.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"סיום הש"ס"

בימים אלו - סוף חודש אדר ותחילת חודש ניסן, החל רבינו ללמוד סדר טהרות מתלמוד בבלי וירושלמי, ובעזרת ה' בערב פסח יסיים כמנהגו מידי שנה את הש"ס. לפי הסדר, הוא כבר לומד כעת את משניות טהרות ותוספתא, ובקרוב בס"ד יתחיל גמרא נדה בבלי וירושלמי, ולקראת הפסח הוא מאט את קצב הלימוד, לרף או שנים ביום כדי שלא לסיים את המסכת מוקדם ולהשאיר את הסוף לערב פסח, אלא לומד לאט יותר כדי שכל יום ויום יתקדם מעט עד לסוף. ומצלאין אנא קדם מלכא, כה יתן ה' כוח ויוסיף לו אריכות ימים ושנים בבריאות שיוכל עוד רבות בשנים להגות בתורה הקדו' באין מפריע ובשלוה, ולעבוד את הבורא בהשקט ובטחה.

"העברת מידע"

באחרונה, שאל את רבינו הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב דבית הכנסת דברי שיר בכני ברק, שאלה מאוד מעשית בתלמודי תורה ובתי ספר אצל מלמדים בתלמודי תורה רבים, וכן אצל מורות המחנכות בנות בבתי ספר וכדו' מקובל שבסוף שנה, כשהתלמידים עולים כיתה למלמד או מורה החדש, המלמד של שנה הקודמת מעביר רשימה מדויקת עם 'נתונים' מדויקים על כל תלמיד, בהתנהגות והקשבה, בדרך ארץ ולימוד וכו' המטרה בזה שעל ידי זה קל יותר יהיה למלמד/מורה החדש להתמודד עם הנער אותו הוא מקבל. ונשאלת השאלה אם יש כאן מקום לחשוש לאיסור לשון הרע, שהמלמד מעביר לידיעת המלמד החדש שתלמיד פלוני אינו מקשיב כלל בשיעורים, ותלמיד אלמוני מתנהג שלא בדרך ארץ, כי לכאורה ניתן לומר שלחבא הוא יתנהג טוב ולמה סתם לספר אודותיו דברים? ואין בזה שום תועלת וענין. תשובת רבינו על שאלה זו היתה - בודאי מותר לספר למלמד החדש, כל דבר על הילד, אך בתנאי: שאכן יהיה בזה תועלת למלמד החדש, ולא לספר סתם מעשים שעשה, כי אז לפעמים המחנך יסתכל עליו מראש במבט רע, אלא רק דברים הנוגעים לחינוכו ושיוכלו לסייע לו בתורה ויראת שמים, ואדרבה זו טובת הילד כדי שיוכלו לחנך אותו כראוי לגדול בתורה ומצוות. אחרי שיעא, הוסיף רבינו מענין לענין באותו ענין ואמר כי הוא זוכר מילדותו, שאחד הילדים בכיתה התנהג שלא כראוי כ"כ, והמלמד נהג איתו בקפידא וגער בו ברבים וכו' וסופו של אותו הילד היה שנחלש מבחינה רוחנית ולא הצליח אחר כך בלימודים, ולכן צריך זהירות גדולה מאוד בהנהגת המחנך עם התלמידים.

"החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (שמות יב, ב)

מעניני ראש חודש

- א. לא מתענה בערב ראש חודש.
עי' מ"ב סי' תי"ז סק"ד בפרטי מנהג התענית בער"ח.
- ב. לא אומר תפילת יו"כ קטן.
עי' מ"ב שם בשם מג"א דמנהג טוב לומר הסליחות (היינו יו"כ קטן). ואמר לי שלא נהגו אצלם לומר כן ומלבד כשיש איזה צרה ח"ו אומרים, ועמש"כ בספר דרכי יעקב סי' י"ד אות א'. וכן מורה ובא כשיש רח"ל צרה כללית או הרבה צרות בקהילה מסוימת וכדו' שיאמרו תפילת יו"כ קטן, והרבנית ע"ה היתה רגילה בתפילה זו בכל ערב ראש חודש ומרן היה מרוצה מזה.
- ג. מקפיד שלא לגזוז את הצפרנים בראש חודש גם אם חל בעש"ק וכמש"כ בצוואת ר"י החסיד.
עי' סי' ר"ס מ"ב סק"ז. וכן מקפיד שלא לגזוז מעט שערות, כגון כשבאים אצלו עם ילד המגיע לגיל ג' שנים.
- ד. נוהג להרבות בסעודה של יום ראש חודש ע"י שמוסיף מאכל מיוחד. וגם כשחל ר"ח בשבת מוסיף מאכל.
עי' מ"ב סי' תי"א סק"ב: כתבו האחרונים דהמדקדקים נוהגים כשחל ר"ח בחול עושים מאכל אחד יותר מבכל הימים לכבוד ר"ח וכשחל בשבת עושים מאכל אחד
- ט. בנוסח יעלה ויבוא אומר 'הושיענו בו לחיים'.
ואינו אומר תיבת טובים.
- י. במוסף דראש חדש אומר זכרון לכולם יהיו (ולא היו).
עי' ב' הנוסחאות במ"ב סי' תכ"ג סק"ו.
והעיד בפנינו אדם נאמן שבמוסף של ר"ח בלחש בברכת מחדש חדשים משתהה ומעיין בכוונת השמות הנדפס ברוב הסידורים - צירופי השמות של חודש זה, וכשידברתי עם מרן בזה לא רצה להשיב, וכדרכו להסתיר מהנהגותיו השייכים לתורת הסוד.
- יא. כשחל ר"ח בשבת לא אומר בתפילת מוסף, זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור.
עי' מ"ב סי' תכ"ה סק"ד.
- יב. אמר שהמנהג אצלנו שנשים לא עושות מלאכות בראש חודש, ודוקא מלאכות כמו כיבוס ותפירה וכדו' אבל בישול וכה"ג מותר, וכמו דיני מלאכה בחול המועד.
ושאלתי במי שאין לו בגד נקי בר"ח האם מותר לכבס עבור זה וכן לגהץ ולא התיר, ואמר זה לא כל כך דחוף ואפשר להמתין עבור זה יום או יומים. אבל אפשר לתת לגבר לעשות, עכ"ד.
- ה. יתר ממה שנוהגים בכל השבתות כדי שיהיה ניכר כבוד של ר"ח.
ה. בראש חודש בבוקר לאחר התפילה שותה מעט יין לכבוד ראש חודש.
ואמר לי שכן נהג אביו מרן הקה"י זצ"ל. ובראש חדש אב לא שותה משום תשעת הימים.
ו. אינו נוהג בלבישת בגדי שבת בראש חודש.
עי' מע"ר סי' קנ"א.
ז. חולץ התפילין בשחרית דר"ח בובא לציון קודם יהי רצון שנשמור חוקיך ואחר שמוריד תפילין של ראש ממשיך יהי רצון שנשמור חוקיך וכו'.
- ח. וחולץ חוץ לבית הכנסת, ועי' מ"ב סי' תכ"ג סק"י דכתב הפמ"ג לחלוץ התפילין קודם שנשמור חוקיך ויש נוהגין רק לחלוץ הרצועות מהאצבע קודם יהי רצון, ועי' במ"ב סי' כ"ה סק"ט.
- ח. ומקפל את התפילין בחזרת הש"ץ כדי שלא יהיו מונחים בביזיון.
וכנראה שמרן סבור שמותר לעשות מלאכה זו בחזרת הש"ץ מפני כבוד התפילין (ועי' מ"ב סי' קכ"ד סק"ז). ושמעתי ממרן על החזו"א שהיה מקפל התפילין אחרי מוסף.

קידוש לבנה

- א. קידוש לבנה עושה בלילה מיד כשמגיע זמנה אחרי ג' ימים ולא ממתין למוצאי שבת.
ואפי' בליל ו' אין ממתין למוצאי שבת. עי' סי' תכ"ו סעי' ב' ובביאור הלכה ד"ה במוצאי שבת.
- ב. וכן קודם יום הכיפורים וקודם ט' באב אין ממתין.
עי' בביאור הלכה סי' תכ"ו ד"ה ולא קודם יוה"כ ובמ"ב סי' תר"ב סק"י. ומש"כ שאין ממתין, אדרבה, הוא מזדרז כדי לזכות במצוה נוספת קודם יוה"כ.
- ג. קודם שמברך מביט על הלבנה.
עי' סי' תכ"ו במ"ב סק"ג בשם חרדים ומהמ"א בשם השל"ה.
- ז. ואח"כ אומר ג' פעמים שלום עליכם וכו'. ואומר אפילו לקטן ול"ד לגדול.
ואינו חוזר ואומר שוב בעצמו 'עליכם שלום'.
- ח. אומר כל הפסוקים הנדפסים בסידור ואח"כ עלינו לשבח ועל כן נקוה לך וכו'.
ודלא כמו שמשמע בה"ל סי' תכ"ו ס"ב ד"ה מעומד שיש לסיים באין עוד. ומה שיש נוהגים שרוקדים אחר קידוש לבנה כמבואר, אמר לי שלא נהגו כן אצלם. (והוסיף: אמנם לזמר 'טובים מאורות' נהגו. וכן נוהג שממתין עד שיסיימו הקהל לזמר 'טובים מאורות' והולך לשלום).
- ד. ואח"כ מיישר רגליו ועומד לכיון הפוך מהלבנה (שלא יראה כמתפלל ללבנה) ואומר הברכה.
עי' שם עוד במ"ב סק"ד.
- ה. כשאומר כשם שאני רוקד מתרומם מעט ומביט בלבנה.
עי' מ"ב שם.
- ו. כשאומר כך לא יוכלו כל אויבי וכו' מוסיף ולא יהיו לי כאבי שיניים.
כ"כ בסידור בית יעקב ליעב"ץ והוא סגולה שלא יהיו כאבי שיניים. וכן מיעץ מרן למי שיש לו כאב שיניים. ומי שרעיתו סובלת מיעץ לומר "ולא יהיו לאשתי כאבי שיניים".

(מתוך הספר 'אלא' הנהגות מרן שליט"א על סדר השו"ע)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק